

TARTU VANGLA

ASUTUSESISESEKS KASUTAMISEKS

Märke tehtud:

Kehtib kuni:

Alus:

Teabevaldaja: Tartu Vangla

Riigikohus
Lossi 17
Tartu, 50093, Tartu maakond
kantselei@riigikohus.ee

Meie 04.02.2021

nr 2-2/1-4

Arvamus põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 5-20-11

Lugupeetud Riigikohtu esimees

Palusite oma 05.01.2021. a kirjas Tartu Vanglal esitada omapoolne seisukoht Tartu Maakohtu poolt 11.12.2020. a põhiseaduse vastaseks tunnistatud normi põhiseaduspärasuse kohta.

I Asjaolud

1. Tartu Maakohus tunnistas 11.12.2020. a kohtumäärusega kriminaalasjas nr 1-20-1090 põhiseadusega vastuolus olevaks kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) osas, milles see ei reguleeri erakorralise ettekande läbivaatamise menetluses süüdimõistetud õigusi ja käitumiskontrolli nõuete rikkumise kohta tõendite kogumise korda.
2. Tartu Maakohus asus seisukohale, et kriminaalhooldajale antud seletuse sõnastusest nähtuvalt on tegemist enesesüüstamisega. KrMS § 34 lg 1 p 2 kohaselt on kahtlustataval õigus teada, et tema ütlusi võidakse kasutada süüdistuseks tema vastu. KrMS § 35 lg 2 kohaselt on süüdistataval kahtlustatava õigused ja kohustused. Seega on ka süüdistataval õigus teada, et kui ta annab ütlusi, võidakse neid kasutada tema vastu. KrMS § 35 lg 3 sõnastusest tulenevalt on süüdimõistetud süüdistatav, kelle suhtes on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus. KrMS ei sätesta, millised õigused on süüdimõistetul. KrMS-i ja kriminaalhooldusseaduse (KrHS) regulatsioonist ei selgu, kas süüdimõistetud suhtes läbiviidava kriminaalhoolduse käigus on tal õigus teada, et kriminaalhooldajale antud selgitused võivad tingida karistuse täitmisele pööramise ja seega vabaduse kaotuse. KrMS regulatsiooni pinnalt ei ole maakohtu hinnangul võimalik otsustada, kas süüdimõistetul on õigus teada, et kriminaalhooldajale antud selgitused võivad saada karistuse täitmisele pööramise aluseks.
3. Tartu Maakohus leidis samuti, et kuna kriminaalhoolduse täitmisel tekkivate küsimuste lahendamise menetluses ei ole kohalduv võistleva kohtumenetluse põhimõtte ning kohtul ei ole ka õiguslikku alust lähtuda uurimispõhimõttest, tuleb järeldada, et selles osas on kriminaalhoolduse täitmisel tekkivate küsimuste menetluse regulatsioon puudulik. Oludes, kus tuleb otsustada, kas süüdimõistetud poolt kriminaalhooldusametnikule antud ennast süüstav seletus on tõendina kasutatav ning kas kohtul on õigus ja/või kohustus asuda koguma rikkumise toime panemise kohta tõendeid, ei võimalda KrMS regulatsioon asja lahendamist.
4. Maakohtu hinnangul on süüdimõistetud õiguste seaduses välja toomata jätmise ja karistuse täitmisele pööramise menetluses tõendite kogumise korra reguleerimata jätmise näol tegemist seadusandliku tegematajätmisega.

II Tartu Vangla seisukoht

5. Tartu Vangla on seisukohal, et süüdimõistetud õiguste kriminaalmenetluse seadustikus sätestamata jätmine ei ole vastuolus õiguselguse põhimõttega ning sellesisulise regulatsiooni puudumine kehtivas õiguses ei ole põhiseadusega vastuolus. Maakohus viitab õigesti, et õiguselguse põhimõtte tähendab kõige üldisemalt, et põhiõigust riivav seadus peab olema piisavalt määratletud. Õigusnormid peavad olema piisavalt selged ja arusaadavad, et üksikisikul oleks võimalik avaliku võimu organi käitumist teatava

tõenäosusega ette näha ja oma käitumist reguleerida.¹ Maakohtu hinnangul ei ole kriminaalmenetluse seadustiku ja kriminaalhooldusseaduse regulatsiooni pinnalt võimalik otsustada, kas süüdimõistetul on õigus teada, et kriminaalhooldajale antud selgitused võivad saada karistuse täitmisele pööramise aluseks. Kohtu hinnangul ei saa kriminaalhoolduse käigus enese mittesüüstamise privileegi kasutamise õigusest teadmist süüdimõistetult ühelgi juhul eeldada.

Tartu Vangla hinnangul ei saa seada kahtluse alla seda, et süüdimõistetule on piisavalt selge, millised tagajärjed saavad talle siis, kui ta rikub temale kohtu poolt pandud kontrollnõudeid. Sealhulgas on süüdimõistetule teada, et kontrollnõuete rikkumisel võidakse temale mõistetud karistus pöörata täitmisele. Süüdimõistetul on seega teada, millistele tingimustele tema käitumine peab vastama ning millised tagajärjed võivad talle vastupidiselt käituses saabuda. Märgime, et ühelgi juhul ei ole kriminaalhooldajale seletuse andmine süüdimõistetule kohustuslik. Tartu Vangla nõustub Tartu Ringkonnakohtu 03.07.2020. a määruse 1-18-4135 p-s 20 tooduga, kus ringkonnakohus leidis, et kriminaalhooldusaluse antud selgitust ei saa pidada enese mittesüüstamise privileegiga vastuolus olevaks. Mittesüüstamise privileeg seondub eelkõige õigusega keelduda enda vastu tunnistamisest karistamismenetluses. Kuigi Riigikohtu praktikas mõeldakse karistamise all esmajoonel kriminaalkorras karistamist, tuleb ka väärted (vt RKPJKo 22.02.2001, nr 3-4-1- 4-01, p 11; 25.03.2004, nr 3-4-1-1-04, p 19) ning teatud juhtudel ka haldusmenetluses, nt distsiplinaarmenetluses kohaldatud meetmed (RKKK 3-1-1-88-02, p 45) lugeda enese mittesüüstamise õiguse kaitsealaga hõlmatuks. Ringkonnakohus asus seisukohale, et kohtu poolt isikule mõistetud karistuse täideviimisel ei lasu riigil kriminaalhooldusaluse poolt toime pandud rikkumiste tõendamisel kriminaalmenetlusega sarnast tõendamiskorda. Erakorralise ettekande lahendamisel ei otsustata enam isiku karistamise küsimust, vaid seda, millise seaduses nimetatud meetmega kohtu poolt pandud kohustuste rikkumisele reageerida. Erakorraline ettekanne sisaldab üksnes ametniku ettepanekut selle kohta, kuidas korraldada katseaja tegevust pärast rikkumist. Ringkonnakohtu arvates ei ole kriminaalhooldusametniku poolt kirjaliku selgituse võtmise näol tegemist n-õ tõendi kogumisega, sest ka juhul, kui seletust ei ole võimalik võtta, teavitaks kriminaalhooldaja kohut rikkumisest. Seletuse andmisele ega enda poolt toime pandud rikkumise tõendamise kaasaaitamisele kedagi sundida ei saa - isik valib ise mida ja kui palju ta oma seletuses avaldab.

6. Tartu Vangla nõustub maakohtu seisukohaga, et KrMS ei reguleeri erakorralise ettekande lahendamise menetluses tõendite kogumise korda. Samuti nõustub Tartu Vangla maakohtuga järeldusega, et kriminaalhoolduse täitmisel tekkivate küsimuste lahendamise menetluses ei ole kohalduv võistleva kohtumenetluse põhimõte.

Tartu Vangla on seisukohal, et kuigi KrMS ei reguleeri, milline on erakorralise ettekande menetlemisel kohtu roll tõendite kogumisel, ei nähtu seadusest siiski keeldu, et kohus ei võiks tõendeid ka omal algatusel koguda, kui ta seda vajalikuks peab. Täpsema regulatsiooni puudumist saaks pidada põhiseadusvastaseks juhul, kui selline olukord kahjustaks süüdimõistetute õigusi. Tartu Vangla hinnangul ei kahjusta tõendite kogumise täpsema regulatsiooni puudumine kuidagi süüdimõistetute õigusi. Ühelgi tõendil ei ole erakorralise ettekande menetlemisel etteantud kaalu. Kui erakorralisele ettekandele lisatud tõendid ei ole rikkumise tõendatuseks lugemiseks piisavad, on kohtul õigus asuda seisukohale, et etteheidetav rikkumine ei ole piisavalt tõendatud ja jätta erakorraline ettekanne selles osas rahuldamata. Kohtu avar otsustamisruum tagab süüdimõistetute õiguste piisava kaitse.

7. Kokkuvõtvalt on Tartu Vangla seisukohal, et kriminaalmenetluse seadustik ei ole põhiseadusega vastuolus osas, milles see ei reguleeri erakorralise ettekande läbivaatamise menetluses süüdimõistetute õigusi ja käitumiskontrolli nõuete rikkumise kohta tõendite kogumise korda.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Raul Kadaste
Direktor

¹ „Eesti Vabariigi põhiseadus kommenteeritud väljaanne“ Juura 2017, lk 192.
2 (2)